

EKONOMISKA LÄGET I BASINDUSTRIN

En rapportserie från Industriarbetsgivarna

FEBRUARI 2025

Dämpad utveckling i basindustrin under 2024 och inledningen av 2025

Produktionen i basindustrin har under senare år backat och så även under 2024. Produktionen föll 2024 med cirka 4 procent enligt Produktionsvärdeindex (PVI), i fasta priser. I december 2024 var produktionen cirka 6 procent lägre än under motsvarande period året innan. Framför allt har det varit en tydlig nedgång i produktionen i stål- och metallindustrin och i industrin där produktionen baseras på mineralämnen som cement, kalk, gips, betong, glas, keramik med mera. Volymerna i dessa industrier minskade med sju respektive åtta procent 2024. Utvecklingen i sågverken har också varit svag, volymerna under 2024 var låga i ett historiskt perspektiv. Produktionen i massa och pappersindustrin ökade under 2024, efter att gradvis ha minskat under senare år.

Det finns argument för en starkare ekonomisk utveckling framöver, så som ett lägre ränteläge. Några tydliga tecken på en uppgång i basindustrin i närtid finns dock ännu inte. Bland annat tidigare kostnadschocker och höga räntor håller fortfarande tillbaka efterfrågan på basindustrins produkter. Bland annat är produktionen i maskin- och fordonsindustrin fortsatt nedpressad både i Sverige och andra länder, som exempelvis i Tyskland som är ett viktigt exportland. Liksom tidigare är bedömningen att utvecklingen blir starkare under andra halvan av 2025 men att det dröjer innan konjunkturen i stort och i basindustrin är i balans.

Basindustrin – en räntekänslig industri som exporterar det mesta

Basindustrin består av gruvindustrin, trävaru-, massa- och pappersindustrin, stål- och metallindustrin samt delar av jord- och stenvaruindustrin. Det förädlingsvärde som direkt och indirekt skapades till följd av slutlig efterfrågan på basindustrins produkter, uppgick under 2022 till cirka 190 miljarder kronor. Detta motsvarade cirka 4,5 procent av Sveriges totala förädlingsvärde och 23 procent av industrins totala förädlingsvärde. Basindustrin ligger i många fall tidigt i värdekedjan och är underleverantör till exempelvis bygg-, maskin-, metall- och bilindustrin. Det finns därmed en nära koppling mellan utvecklingen i basindustrin och dessa industrier samt även handel i stort. Globalt används cirka 75 procent av allt stål inom global teknikindustri och resten går till byggsektorn. Sveriges basindustri är i stor utsträckning beroende av den globala ekonomin, då 90 procent av produktionen går på export. Cirka 45 procent av basindustrins export går till euroområdet, 55 procent till Europa.

Basindustrins produktion är kapitalintensiv. Användarna i sin tur gör omfattande och dyra investeringar i till exempel fastigheter, produktionsanläggningar, broar, maskiner och tunga fordon. Även hushållen gör stora investeringar i produkter som baseras på material från basindustrin, till exempel i form av boende eller fordon. Då det handlar om stora belopp både för företag och hushåll styrs efterfrågan i stor omfattning av ränteläget, varför räntekänsligheten är stor. När räntorna snabbt chockhöjdes med start under 2022 slog det såklart hårt både mot industrin i sig, men även mot dess användare.

Långdragen lågkonjunktur

Den ekonomiska utvecklingen i många länder har under senare år drabbats av ett antal negativa utbudschocker – vilket innebär en mindre produktion till högre priser. Det har varit chocker till följd av pandemin, leveransproblem och krig i Ukraina med minskad produktion av el och råvaror som följd. Prischocken som uppkom möttes med kraftigt stigande räntor vilket ytterligare höll tillbaka produktion och efterfrågan.

Samtidigt har länder i Europa brottats med strukturella problem som svag tillväxt i investeringar och produktivitet samt demografiska utmaningar. Kina har tidigare drivit på den globala tillväxten men i takt med att deras catching-up-effekt mattats av har landets tillväxt dämpats och därmed även global tillväxt. Klimatutmaningarna har också inneburit stigande kostnader men även nya möjligheter, vilket i Kina hanterats genom stora statsstöd till teknikutveckling inom dessa områden. Detta har skapat problem i exempelvis Europa och framför allt Tyskland.

Utbudschockerna har klingat av och inflationen har tydligt sjunkit tillbaka. Därmed har räntor kunnat börja sänkas. Effekten av en mindre åtstramande politik har dock låtit vänta på sig. I Sverige ser BNP-tillväxten för 2024 ut att ha landat på svaga 0,6 procent efter att ha fallit svagt 2023. Konjunktoren har alltså försvagats i Sverige under de senaste två åren. För att konjunktoren ska börja stärkas måste BNP-tillväxten inte bara bli positiv utan öka tydligt. Och för att vi ska närma oss ett mer normalt konjunkturläge behövs en stark BNP-tillväxt under en längre period. Återhämtningen förväntas inledas under 2025 drivet av de lägre räntorna och finanspolitiska stimulanser. Riksbanken sänkte nyligen räntan igen och styrräntan är nu på 2,25 procent. Några ytterligare sänkningar framöver är dock inte utlovade, Riksbanken anser att de stimulerat tillräckligt – vändningen kommer.

Risk för nya utbudschocker

Det finns en stor risk att återhämtningen tar tid och dessutom att Riksbankens möjlighet att stötta ekonomin minskat. Nya, framför allt politiska utmaningar, har dykt upp vilka riskerar att skapa nya negativa utbudschocker som håller tillbaka global ekonomi, ökar pristrycket och därmed minskar utrymmet för ytterligare räntesänkningar globalt.

En politisk utmaning är händelseutvecklingen i USA. Trump är nu president och synen på den framtida ekonomiska utvecklingen handlar mycket om vilka beslut som fattats och kommer att fattas i landet på ett antal centrala områden. Prognoser över den ekonomiska utvecklingen måste innefatta antaganden om hur omfattande den nu inledda handelskonflikten blir. Vilka länder och produkter kommer att drabbas? Vad blir motreaktionen? Hur kommer USA i sin tur att reagera på detta och så vidare.

I dagsläget är det svårt att veta hur illa det blir. Dessutom är det svårt att förutse hur det slår på produktion, växelkurser, inflation m.m. i olika länder samt hur de finansiella marknaderna och centralbankerna reagerar. Det som är klart är dock att konflikten innebär en ökad osäkerhet vilket håller tillbaka investeringar och konsumtion, något som i sin tur fördröjer den ekonomiska återhämtningen ytterligare.

Vidare är det inte enbart det politiska läget i USA och handelspolitiken som skapar osäkerhet och riskerar att hålla tillbaka global tillväxt. Även de politiska svängningarna i Europa är av central betydelse. Kommer det politiska systemet ha kraft att genomdriva reformer som stärker konkurrenskraften, vilket är ännu viktigare i ljuset av stigande tullar.

Nedan beskrivs den senaste tidens utveckling i basindustrin och hur industrin kan väntas utvecklas framöver i ljuset av de utmaningar global ekonomi stått och står inför.

Basindustrin

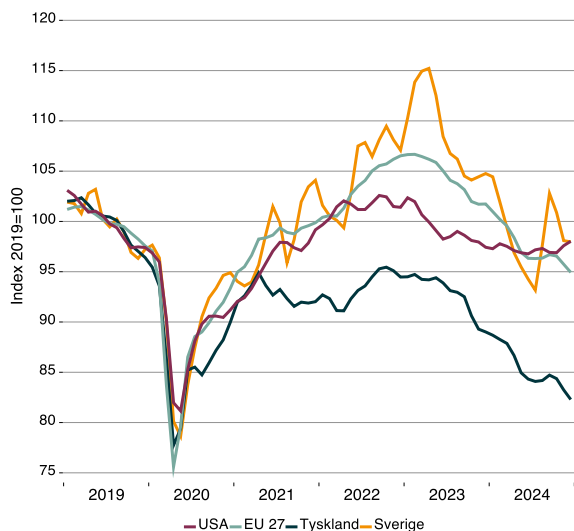
Klarade pandemin relativt bra men mycket tufft när räntorna steg

Under de senaste årens turbulens har olika branscher haft olika typer av utmaningar och för vissa har det skapats nya möjligheter. Detta har medfört att utvecklingen i olika branscher har varierat.

Basindustrin klarade sammantaget pandemin relativt väl, men även här har utmaningarna slagit olika. En expansiv ekonomisk politik och nedstängningar som gav ett ökat hemma-fokus stimulerade byggande och e-handel. Ett ökat byggande gynnar såklart basindustrin i stort, men även det senare ökar efterfrågan på förpackningsmaterial vilket också var gynnsamt för skogsindustrin.

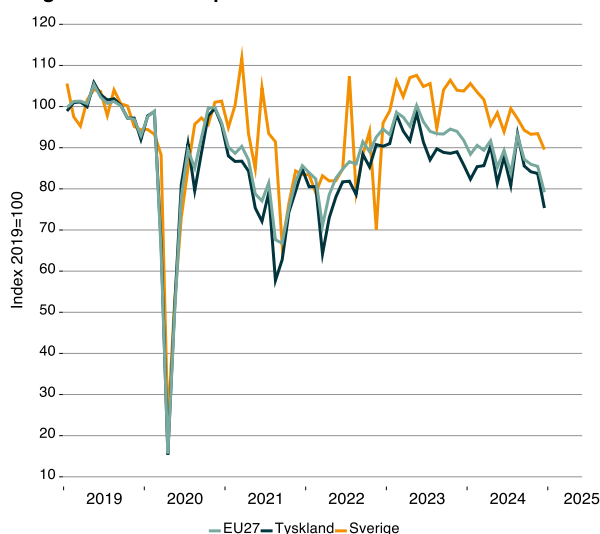
Nästa chock var värre. Rysslands anfall mot Ukraina medförde bland annat snabbt stigande och höga energipriser. Denna kostnadschock spred sig och inflationen steg fort och mycket. Detta tillsammans med kraftigt höjda räntor under 2022 och framåt dämpade efterfrågan tydligt på basindustrins produkter. Bland annat minskade byggandet och produktionen i maskin- och fordonsindustrin föll, liksom investeringar generellt. Utvecklingen var likartad i Sverige och andra länder, som exempelvis Tyskland som är ett viktigt exportland (se diagram 1 och 2).

Diagram 1. Fallande produktion i maskinindustrin

Källa: KI och Macrobond

Diagram 2. Fallande produktion även i fordonsindustrin

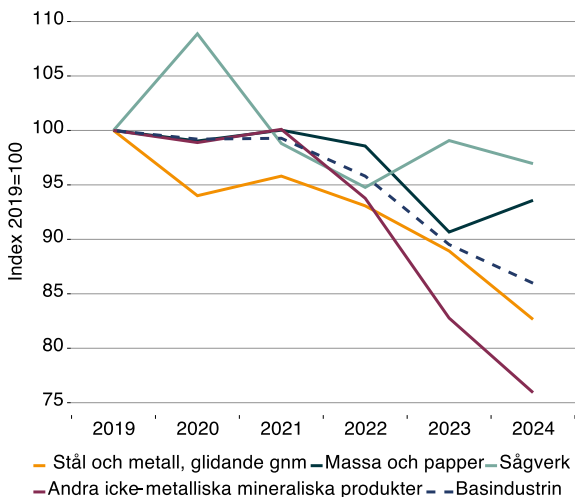
Källa: KI och Macrobond

Produktionen i basindustrin föll 2022 med cirka 3 procent enligt produktionsvärdeindex (PVI) i fasta priser. Även förädlingsvärdet i fasta priser föll med 3 procent enligt nationalräkenskaperna (NR). Nedgången fortsatte sedan under 2023 och blev dessutom betydligt större, men här skiljer sig dock data åt ganska kraftigt. Enligt PVI föll produktionen med 6,5 procent medan nedgången i förädlingsvärdet enligt NR var betydligt större. På grund av stora prissvängningar både på insatsvaror och basindustrins produkter under denna period är datan svårtolkad och bör därför

inte övertolkas. Sammantaget kan man ändå konstatera att det varit en svag utveckling i basindustrin under de senaste åren (se diagram 3).

Diagram 3. Svag volymutveckling i basindustrin

Volym, säsongrensad, kalenderkorrigerad

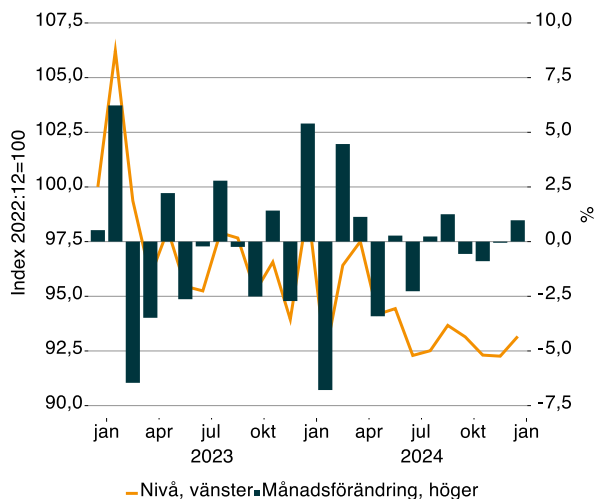
Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobon

Fortsatt tufft under 2024

Tyvärr har produktionen i basindustrin även under 2024 utvecklats svagt, liksom produktionen hos de som efterfrågar industrins produkter (se diagram 1, 2 och 3). Produktionen i fasta priser föll 2024 med cirka 4 procent enligt PVI. I december var produktionen cirka 6 procent lägre än i december 2023. Främst var det inledningen av 2024 som var väldigt svag (se diagram 4).

Diagram 4. Produktionen i basindustrin

PVI, volym, säsongrensad, kalenderkorrigerad

Källa: Egna beräkningar och Macrobon

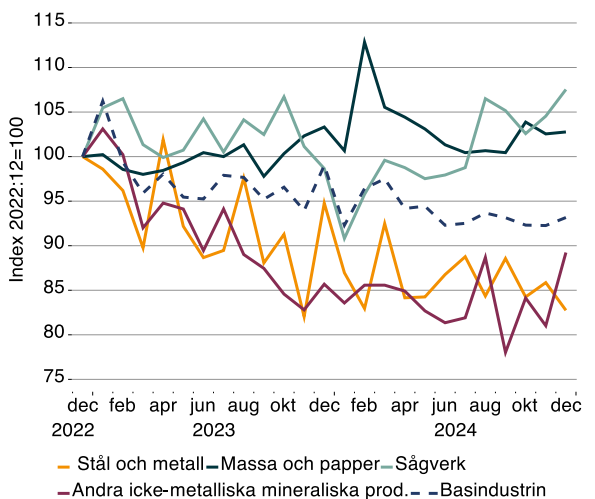
Svagt även i de olika delarna av industrin

I diagram 3 och 5 visas utvecklingen i de olika delarna av basindustrin enligt PVI. Utvecklingen har sedan 2019 överlag varit svag. Det har framför allt varit en tydlig nedgång i produktionen i stål- och metallindustrin och i industrin för andra icke-metalliska mineraliska produkter (produktion baserat på mineralämnen som cement, kalk, gips, betong, glas, keramik, tegel och porslin). Dessa industrier har drabbats hårt av minskat byggande och lägre produktion i maskin- och fordonsindustrierna.

Volymerna i stål- och metallindustrin och industrin för andra icke-metalliska mineraliska produkter minskade med 7 respektive 8 procent 2024. En viss stabilisering har dock skett under förra året vilket är positivt (se diagram 5).

Diagram 5. Svagt i stål- och metallindustrin

Volym, säsongrensad, kalenderkorrigerad

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Skogsindustrin

I skogsindustrin har utvecklingen också varit svag under senare år. Av diagram 3 framgår att produktionen enligt PVI har hoppat lite fram och tillbaka men trenden är nedåt. Produktionen i sågverken föll sammantaget 2024 (-2 %) efter en uppgång under 2023, medan det motsatta var fallet inom massa- och pappersindustrin (se diagram 3 och 5).

Produktionen i sågverken var framför allt svag i inledningen av 2024, för att därefter gradvis stiga. Att produktionen av trävaror de senaste åren varit svag och dessutom var lägre i början av 2024, för att sedan gradvis bli högre andra halvåret, framgår även av Skogsindustriernas data som visar utvecklingen av kubikmeter sågat virke.¹ Enligt deras statistik hamnade dock produktionen under 2024 på ungefär samma nivå som 2023, 17,8 miljoner kubikmeter sågat virke. Nivån är lägre än den typiska produktionsnivån de senaste 10 åren som uppgår till cirka 18,5 miljoner kubikmeter. Data hackar alltså lite fram och tillbaka över tid men i stora drag är bilden densamma - utvecklingen de senaste åren har varit jämförelsevis svag i sågverken.

¹ [Höga leveranser trots lågkonjunktur och minskat byggande - Skogsindustrierna](#)

Skogsindustrierna har även data på produktionen av massa och papper. Deras data och Statistiska centralbyråns data över produktionen, PVI, visar också en likartad utveckling. Enligt båda datakällorna har produktionen gradvis minskat sedan 2019, men under 2024 skedde en viss uppgång. Produktionen av papper och kartong ökade med hela 7,7 procent under 2024 enligt Skogsindustrierna. Ökningen 2024 berodde delvis på att många företag i värdekedjan byggde upp sina lager. Enligt Skogsindustrierna bedöms inte denna effekt bestå nästa år.

Indikatorer för 2025

Förväntningarna har varit och är inställda på att bland annat de penningpolitiska lättnader som har genomförts i Sverige och andra länder medför att investeringar och konsumtion gradvis tar fart och att det sker en ekonomisk återhämtning. Bedömningen är att detta även medför att situationen inom basindustrin gradvis förbättras.

Skogsindustrin

Som nämndes ovan ökade produktionen i sågverken gradvis under förra året, efter ett fall i slutet av 2023. Senaste orderdata enligt SCB ser hyfsade ut för sågverken men är något dämpade för pappersindustrin.

Annan data som kan ge en fingervisning om framtiden är Konjunkturinstitutets barometer. Barometerdata för skogsindustrin är dock något motsägelsefull. Stämningläget är på ett normalläge både i sågverken och pappersindustrin, men företagen är tydligt missnöjda med orderstocken (se diagram 6 och 7) och delvis även färdigvarulagren. Någon direkt ökning i produktionen väntas inte i sågverken, men det ser lite mer positivt ut i pappersindustrin (se diagram 8).

Diagram 6. Stämningläget i basindustrin

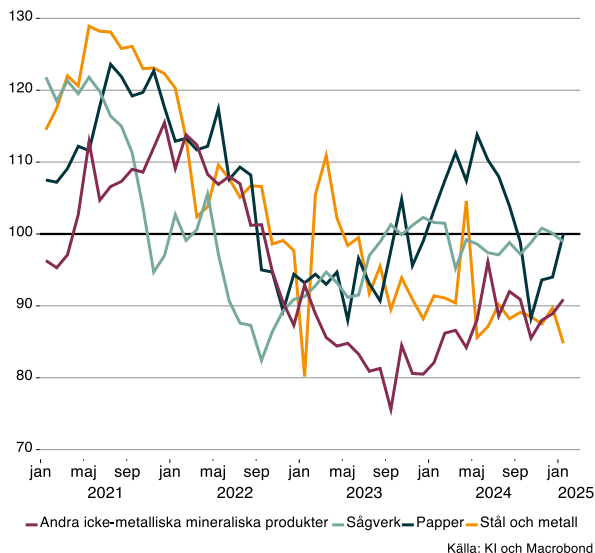

Diagram 8. Förväntad produktion

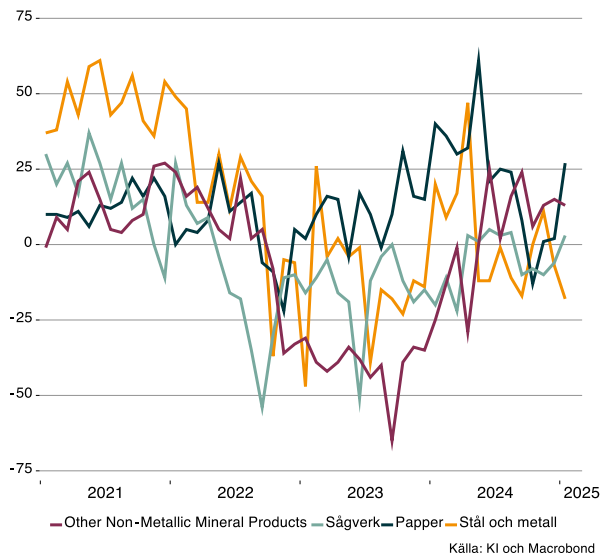
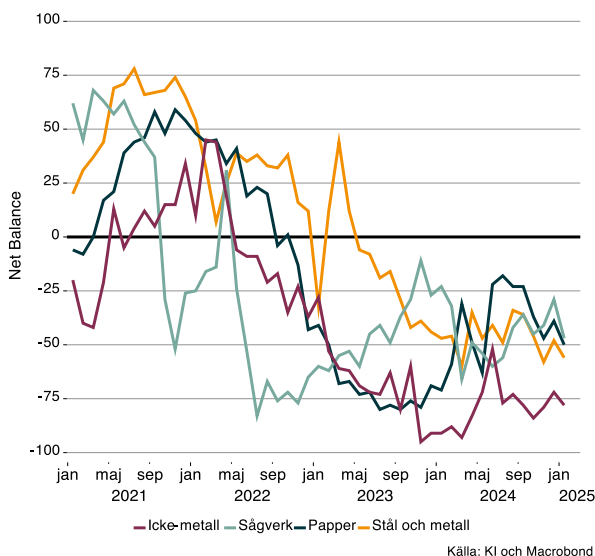

Diagram 7. Många anser att orderstocken är för liten

Stål och metallindustrin

Stämningläget i stål- och metallindustrin har tyvärr varit mycket dåligt under en längre tid och det försämrades ytterligare i januari. Indikatorn är tydligt under 90 vilket innebär att stämningläget är mycket svagt (se diagram 6). Nedgången drivs av att produktionen förväntas falla under de kommande månaderna och av att fler tycker att orderstockarna är för små (se diagram 7 och 8). Nettotalet för orderstocken är på en mycket låg nivå.

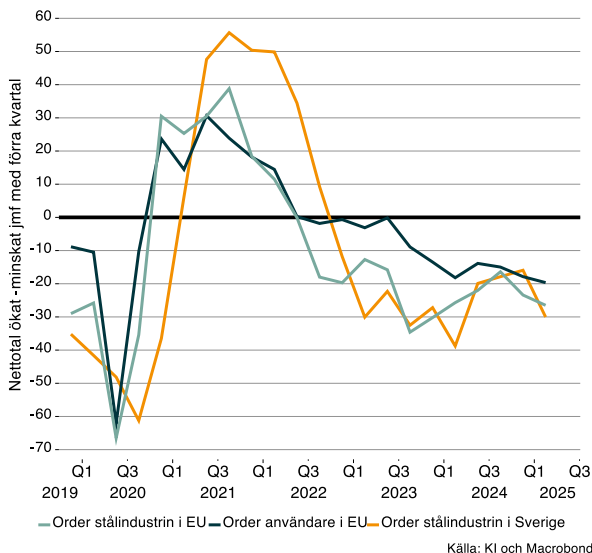
En bransch som är ännu mer missnöjd med orderstocken är industrierna som producerar bland annat cement, kalk, gips, betong, glas och keramik (industrin för andra icke-metalliska mineraliska produkter). Synen på orderstocken bidrar till att stämningläget i branschen är väldigt svagt, liksom att de anser att färdigvarulagren är för stora.

En ytterligare pusselbit finns i diagram 1 och 2 som visar faktisk produktion i maskin- och fordonsindustrin. Några direkta ljuspunkter kan tyvärr inte skönjas i dessa bilder, läget ser snarast ut att försämrats i fordonsindustrin.

I diagram 9 visas synen på orderingången hos stålindustrin i Sverige respektive stålindustrins användare. Korrelationen är hög, och då främst vid samma tidpunkt. Dessa data har visat en svag situation både hos användare och producenter av stål under en längre tid. Data för kvartal ett i år visade tyvärr på en försämring.

Diagram 9. Svag orderingång i stålindustrin

Det finns alltså argument för att ekonomin ska ta mer fart framöver, så som det lägre ränteläget. Några tydliga tecken på en starkare utveckling i basindustrin syns dock ännu inte. Liksom tidigare är bedömningen att utvecklingen blir starkare under andra halvan av 2025.

För stål och metallindustrin är en tydlig risk de utspel som kommit från USA om tullar på export av stål och aluminium till USA. Av stålindustrins export 2023 gick cirka 8,5 procent till USA, till ett värde av cirka 6 miljarder. Även 2018 infördes tullar på dessa varor. Åren efter minskade exporten till USA både i miljarder kronor och som andel av industrins totala export. Om tullar införs igen för EU och även andra länder är detta såklart en utmaning för industrin.